VAMMAISFOORUMI
Vammaisjärjestöjen yhteinen ääni

Eduskunta
Liikenne- ja viestintävaliokunta
liv@eduskunta.fi

Viite: Liikenne- ja viestintävaliokunta keskiviikko 03.10.2018 klo 11:40 / HE 60/2018 vp / Asiantuntijapyyntö

Asia: HE 60/2018 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi digitaalisten palvelujen tarjoamisesta sekä sähköisestä asioinnista viranomaistoiminnassa annetun

Vammaisfoorumi kiittää mahdollisuudesta antaa kirjallinen asiantuntijalausunto Eduskunnan liikenne- ja viestintävaliokunnalle.

Vammaisfoorumi on 30 valtakunnallisen vammaisjärjestön yhteistyöjärjestö, jonka tarkoituksena on edistää vammaisten ihmisten tasa-arvoa ja yhdenvertaisen osallistumisen mahdollisuuksia yhteiskunnassa. Vammaisfoorumi edustaa jäsenjärjestöjensä kautta noin 280 000 vammaista ja pitkäaikaissairasta ihmistä.

Yleiset kommentit lakiehdotuksesta

Lakiehdotus toteuttaa hyvin saavutettavuusdirektiivin sekä edistää YK:n vammaissopimuksen velvoitteiden täyttämistä Suomessa. Vammaisfoorumi korostaa, että esitystä arvioidessa on kiinnitettävä huomio YK:n vammaissopimuksen 21 artiklassa (Sanan- ja mielipiteenvapaus ja tiedonsaanti) sopimusosapuolille asetettuihin velvoitteisiin: a) vammaisille henkilöille oikea-aikaisen tiedonsaannin varmistaminen saavutettavassa muodossa ja saavutettavaa teknologiaa käyttäen ilman lisäkuluja ja b) viittomakielen, pistekirjoituksen ja puhetta tukevan sekä korvaavan viestinnän käyttämisen virallisessa vuorovaikutuksessa d) viestimet mahdollistavat esim. Internetin kautta tapahtuvan tiedon jakamisen vammaisille saavutettavassa muodossa.

Saavutettavuuden toteuttaminen mahdollistaa nykyistä suuremmalle joukolle käyttäjiä digitaalisten palvelujen itsenäisen käytön.

Hallituksen esityksessä on kuvattu hyvin esityksen yhteiskunnallisia vaikutuksia. Ehdotuksessa lain arvioidaan lisäävän merkittävästi vammaisten henkilöiden mahdollisuuksia selvitä itsenäisesti digitaalisten palvelujen käytössä ja toteuttaa itsemääräämisoikeuttaan. Kuten ehdotuksessa todetaan, nykyisten palvelujen teknisistä käyttörajoitteista kärsivät käyttäjäryhmät, esimerkiksi aistivammaiset, tulevat todennäköisesti käyttämään digitaalisia palveluita nykyistä enemmän. Lisäksi on huomattava, että saavutettavat verkkosivut ovat toimivia kaikille, ja esimerkiksi ikääntyneet tai internetin käyttöä vasta opettelevat henkilöt hyötyvät saavutettavuudesta.

Kuntien digitaalisten asiointipalveluiden ja viestinnän saavutettavuudessa on yhä huomattavia kuntakohtaisia eroja. Saavutettavuussääntelyn tuloksena vammaisten henkilöiden mahdollisuudet seurata kotikuntansa viestintää paranevat, mikä lisää tältä osin huomattavasti kansalaisten yhdenvertaisuutta.

Valtaosa ehdotuksen taloudellisista vaikutuksista kohdistuu verkkosivustojen kertaluonteisiin muutostöihin ja verkkosivustojen ylläpitoon liittyviin toimintatapojen muutoksiin. Saavutettavuuden huomioinnin kustannukset tulevat todennäköisesti laskemaan saavutettavuuden osaamisen markkinoiden kypsyessä. Lakiehdotuksella parannetaan digitaalisten palveluiden tarjoajien ja ratkaisutoimittajien valmiuksia sisällyttää saavutettavuus osaksi palveluiden tavanmukaista elinkaaren hallintaa. Tämä kehitys tukee alan markkinoiden kehittymistä Suomessa, mikä helpottaa olennaisesti saavutettavuusvaatimusten taloudellista toteuttamista myös lain soveltamisalan ulkopuolelle jäävissä digitaalisissa palveluissa sekä parantaa suomalaisten ratkaisutoimittajien kilpailukykyä sisämarkkinoilla.

Kommentit lakiehdotuksen pykäliin ja yksityiskohtaisiin perusteluihin

1 luku: Yleiset säännökset

Vammaisfoorumi kannattaa ehdotuksen 1 luvussa esitettyä soveltamisalaa. Digitaalisten asiointipalveluiden käyttö edellyttää myös tunnistuspalveluiden käyttöä, joten niiden sisällyttäminen soveltamisalaan on tarpeellista ja perusteltua, jotta digitaalinen palvelupolku olisi kokonaisuudessaan saavutettava.

Finanssialan ja erityisalojen julkisten yritysten digitaalisten palveluiden sisällyttäminen lain soveltamisalaan tukee yhdenvertaisuuden toteutumista. Lakiehdotuksesta poiketen saavutettavuusvaatimusten tulisi koskea näitä palveluita samanaikaisesti kuin julkista sektoria.

Varsinkin monilla finanssialan palveluiden tarjoajilla on ennestään hyvät valmiudet saavutettavien digitaalisten palveluiden kehittämiseen ja tarjoamiseen. Digitaalisten finanssipalveluiden saavutettavuuden taso vaihtelee kuitenkin huomattavasti palveluntarjoajan mukaan, mikä vähentää tällä hetkellä saavutettavuudesta riippuvaisten käyttäjien valinnanvapautta.

Finanssialan palveluiden sisällyttämistä lain soveltamisalaan on perusteltu kattavasti ehdotuksen lain 3 §:n 1 momentin 6 kohdan yksityiskohtaisissa perusteluissa. Kansalaisen arjen kannalta keskeisten palveluiden saavutettavuusvelvoitteet on perusteltua sisällyttää nimenomaan digitaalisia palveluita koskevaan erityissäädökseen. Näin varmistetaan, että sähköisten palveluiden saavutettavuusvaatimukset ovat yhdenmukaiset toimialasta, palvelusta ja palveluntarjoajasta riippumatta.

Vammaisfoorumin näkemyksen mukaan lakia tulee soveltaa myös seuraaviin kohtiin, vaikka ne sisältyvät saavutettavuusdirektiivin 1 artiklan 3-5 kohdissa oleviin soveltamisalan rajauksiin:

1) työpaikoilla käytettäviin rajalliselle määrälle henkilöitä tarkoitettuihin intranet- ja ekstranet -verkkosivustoihin ja mobiilisovelluksiin; kuitenkin tätä lakia sovelletaan viranomaisen henkilöstöhallinnon digitaalisiin palveluihin;

2) varhaiskasvatuslain (540/2018) mukaisessa varhaiskasvatuksessa sekä perusopetuslain (628/1998), lukiolain (629/1998), 1.8.2019 voimaan tulevan lukiolain

(714/2018) ja ammatillisesta koulutuksesta annetun lain (531/2017) mukaisessa opetuksessa, kun verkkosivusto tai mobiilisovellus tuotetaan varhaiskasvatuksen tai opetuksen yhteydessä ja sen käyttö tapahtuu rajatussa ryhmässä määräaikaisesti;

3) julkisen yleisradiotoiminnan harjoittajien digitaalisiin palveluihin

Vammaisfoorumin näkemyksen mukaan, jos työpaikoilla käytettäviin rajalliselle määrälle henkilöitä tarkoitettuihin intranet- ja ekstranet -verkkosivustoihin ei kaikilta osin sovellettaisi samoja saavutettavuus- vaatimuksia, voi kysymykseen tulla yksittäistapauksessa syrjintätilanne, joka ei ole tarkoituksenmukaista. YK:n vammaissopimuksen artiklan 27 (Työ ja työllistyminen) mukaan jokaisella on oikeus yhdenvertaisuuteen ja syrjimättömyyteen työpaikoilla.

Lain piiriin on myös otettava verkkosivusto tai mobiilisovellus, joka tuotetaan varhaiskasvatuksen tai opetuksen yhteydessä, vaikka sitä käytettäisiin rajatussa ryhmässä määräaikaisesti.

Lisäksi lakia on sovellettava julkisen yleisradiotoiminnan harjoittajien digitaalisiin palveluihin, koska ne liittyvät erottamattomasti vammaisten ja ikääntyneiden henkilöiden oikeuteen osallistua ja integroitua yhteiskunnalliseen elämään ja kulttuurielämään.

Tässä yhteydessä Vammaisfoorumi haluaa kiinnittää huomiota teknologisen kehityksen mukanaan tuomiin mahdollisuuksiin, esimerkkinä puheentunnistukseen perustuvan puheohjatun palveluteknologian käyttöön otto viranomaisten tai liike-elämän sähköisissä palveluissa. Joitain sovelluksia on jo käytössä, mutta nämä tullevat laajenemaan muutamien vuosien kuluessa. Osa vammaisista henkilöistä hyötyy huomattavasti siitä, että voi käyttää erilaisia sähköisiä palveluja tai muita vastaavia puheohjauksen avulla ilman, että tarvitsee konkreettisesti kirjoittaa esim. älypuhelimella. Kyseinen teknologia ei kuitenkaan ole ratkaisu kaikille, sillä mm. puhevammaisille se voi muodostua merkittäväksi esteeksi, koska puheen tunnistuksella toimivat palvelut vaatinevat hyvin selkeää artikulaatiota. Teknologian kehitys tuonee uusia parannuksia, mutta on tärkeää nostaa esille näiden riskien olemassaolo. Jollei tällaisia riskejä tunnisteta, ei niihin osata riittävästi kehitystyössä varautua. Tämän vuoksi Vammaisfoorumi ehdottaa, että tällaisen uuden teknologian mahdollisuuksien ja esteellisyyden sekä tarvittavien ratkaisujen tutkimukseen kohdennettaisiin resursseja.

5 luku Voimaantulo

Ehdotuksen 5. luvun siirtymäsäännöksen määräajat perustuvat implementoitavan direktiivin asettamaan minimitasoon. Mobiilisovellukset tulee saada saavutettavuusvaatimusten piiriin samanaikaisesti kuin ennen 23.9.2018 julkaistut verkkosivustot eli 23.9.2020. Muutoksella yksinkertaistettaisiin siirtymäsäännöstä ja vauhditettaisiin mobiilisovellusten saavutettavuuden kehittämistä kansallisesti. Direktiivin minimisoveltamisalaan kuuluvien palveluiden käyttö mobiililaitteilla ja myös mobiilisovelluksilla yleistynee Suomessa vähintään yhtä nopeasti kuin jäsenvaltioissa keskimäärin, mikä aikaistaa saavutettavien mobiilisovellusten tarvetta Suomessa.

VAMMAISFOORUMI RY

Sari Laiho	Sari Kokko
puheenjohtaja	varapuheenjohtaja

Lisätietoja: Näkövammaisten liitto ry, palvelupäällikkö Iiro Nummela, 050 464 5339, iiro.nummela@nkl.fi